

Hvordan bygge en solid søyle i høyere utdanning med tydelig særpreget av yrkeskompetanse, arbeidslivsrelevans, livslang læring og kvalitet? Denne rapporten presenterer et forslag til hvordan en ny søyle i høyere utdanning kan utvikles, forankres og beskrives, med klare læringsutbytter, egnede gradsbetegnelser og kobling til ECTS.

Ny søyle i høyere utdanning

For en fleksibel, erfaringsbasert, arbeidslivsrelevant og anerkjent yrkesvei i norsk høyere utdanning.

Av: Nasjonalt fagskoleråds arbeidsgruppe III 2025

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Oppsummering av foreslåtte tiltak.....	3
Innledning.....	4
Mandat og gruppas sammensetning.....	4
Metode.....	5
1. Kvalifikasjonsrammeverkene og høyere yrkesfaglig utdanning.....	6
Bakgrunn	6
Kunnskapsgrunnlag.....	6
Bjørnåvolds og Strands konklusjoner for nye nivå 5, 6 og 7 tilpassa yrkesfag	7
Foreløpige konklusjoner for nivå 5	7
Mulige elementer i nytt nivå 5	9
Foreløpige konklusjoner for nivå 6	10
Mulige elementer i nytt nivå 6	11
Foreløpige konklusjoner for nivå 7	13
Mulige elementer i nytt nivå 7	14
Kvalifikasjonsrammeverk for nivåene 5 til 7: Veien videre.....	15
2. Nye gradsbetegnelser for yrkesfaglig utdanning på nivå 5, 6 og 7	17
Bakgrunn	17
Behandlingen i Stortingets utdannings- og forskningskomité	17
Nåværende gradsbetegnelser i fagskolen.....	18
Kunnskapsgrunnlag.....	18
Gradsbetegnelser: Veien videre	19
Arbeidsgruppas anbefaling for gradsbetegnelser	20
3. ECTS-tilknytning for studiepoeng fra høyere yrkesfaglig utdanning	21
Bakgrunn	21
Kunnskapsgrunnlag.....	21
NIFUs rapport: ECTS i høyere yrkesfaglig utdanning: Behov, forutsetninger og konsekvenser	22
Revisjon av ECTS Users' Guide	24
ECTS: Veien videre.....	24

Avslutning.....	25
Nasjonalt fagskoleråds rolle framover	25
Referanser	26

Sammendrag

Norsk høyere yrkesfaglig utdanning står foran en historisk endring med etableringen av en egen yrkesfaglig søyle i utdanningssystemet på nivå 5–7 med reviderte/nye læringsutbyttebeskrivelser i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring. Denne rapporten redegjør for utfordringer, behov og anbefalte tiltak innen tre nøkkelområder som må på plass for å styrke og tydeliggjøre yrkesfagenes plass i høyere utdanning: kvalifikasjonsrammeverket, gradsbetegnelser og tilknytning til ECTS.

Gjennomgangen av europeiske og nasjonale kvalifikasjonsrammeverk viser at dagens nivåbeskrivelser i NKR ikke fullt ut fanger kompleksiteten, progresjonen og den praksisnære fagligheten som kjennetegner høyere yrkesfaglig utdanning. Arbeidsgruppa anbefaler derfor å utvikle nye læringsutbyttebeskrivelser, med nivåmarkører som bedre skiller ett nivå fra det neste, tydeligere kompetanseforventninger og et felles yrkesfaglig begrepsapparat for nivå 5, 6 og 7.

For fullførte studier på nivå 5, kan yrkesekspert eller yrkesspesialist være gode betegnelser. For utdanninger på de to øvre nivåene, foreslås det å innføre gradsbetegnelsene yrkesbachelor og yrkesmaster for fullførte grader, samt betegnelsene yrkesbachelornivå og yrkesmasternivå for enkeltmoduler og emner på henholdsvis nivå 6 og 7. Dette vil bidra til større gjenkjennelighet, tydeligere nivåplassering og styrket likeverd mellom yrkesfaglig og akademisk høyere utdanning.

Når det gjelder ECTS-tilknytning, anbefaler arbeidsgruppa at sektoren avventer den pågående revisjonen av ECTS Users' Guide før det tas en endelig beslutning. Denne revisjonen henger også sammen med revisjon av European Standards and Guidelines for Quality Assurance (ESG)¹ og hvordan det påvirker framtidig tolkning av The Framework for Qualifications of the European Higher Education Area (QF-EHEA).

Uavhengig av nåværende ordlyd og kommende endringer i de europeiske verktøy og systemer, bør ambisjonen om et binært høyere utdanningssystem i norsk kontekst, der begge utdanningssøylene inngår i et felles europeisk rammeverk, ligge til grunn for det videre arbeidet.

¹ <https://www.eurashe.eu/revision-esg-2027/>

Oppsummering av foreslåtte tiltak

Kvalifikasjonsrammeverket

- Utvikle et nytt sett læringsutbyttebeskrivelser for nivå 5–7 som tydeliggjør yrkesfagenes egenart.
- Læringsutbyttebeskrivelsene for nivå 5-7 må tydeliggjøre hvordan høyere yrkesfag skiller seg fra/overlapper eksisterende høyere utdanning.
- Etablere et sammenhengende begrepsapparat, basert på klare nivåmarkører, som viser hvordan forventningene til kvalifikasjoner øker fra nivå til nivå.
- Utarbeides et intensjons- og ambisjonsnotat som klargjør forventningene til høyere yrkesfag på hvert nivå.
- Utarbeide en veileder til nytt NKR.

Nye gradsbetegnelser

- Enes om betegnelsen yrkesekspert eller yrkesspesialist for fullført utdanning på nivå 5.
- Enes om gradsbetegnelsene yrkesbachelor (nivå 6) og yrkesmaster (nivå 7) for fullførte utdanninger.
- Bruke yrkesbachelornivå og yrkesmasternivå som benevnelse for enkeltmoduler og emner.
- Videreføre arbeidet med en samlet modell for gradsstruktur som inkluderer nivå 5 med egen gradsbetegnelse.
- Sikre at gradsbetegnelsesapparatet styrker likeverdet mellom akademisk og yrkesfaglig høyere utdanning.

ECTS-tilknytning

- Sikre at ECTS i yrkesfaglige institusjoner støtter mobilitet, livslang læring og nasjonal og internasjonal anerkjennelse.
- Avvente revidert ECTS Users' Guide (2026-2027) før endelig valg av tilknytningsmåte.
- Undersøke på hvilken måte revisjon av ESG vil ha for høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning, og i hvilken grad dette påvirker ECTS-tilknytning.

Innledning

Denne rapporten skal bidra til å gi en kunnskapsbasert framstilling av hvilke endringer som er nødvendige for å utvikle og etablere en tydelig yrkesfaglig søyle i norsk høyere utdanning.

Rapportens hoveddel består av tre kapitler som speiler de sentrale temaene i mandatet. Kapittel 1 tar for seg kvalifikasjonsrammeverket og analyserer hvordan nivå 5–7 i NKR kan videreutvikles for å ivareta progresjon, kompleksitet og yrkesfaglig egenart. Kapittelet bygger på omfattende analyser av europeiske rammeverk og munner ut i anbefalinger for videre arbeid med nye læringsutbyttebeskrivelser.

Kapittel 2 omhandler behovet for nye gradsbetegnelser som speiler nivåplassering og sikrer gjenkjennelighet nasjonalt og internasjonalt. Det gis en gjennomgang av dagens situasjon, relevant politikktutforming og arbeidsgruppas anbefalinger for framtidige grader og nivåbetegnelser.

Kapittel 3 drøfter muligheter og konsekvenser knyttet til tilknytning av høyere yrkesfaglig utdanning til ECTS. Kapittelet setter funn fra NIFUs utredning inn i et større politisk og europeisk perspektiv før det avsluttes med foreløpige anbefalinger for veien videre.

Rapporten rundes av med en avslutning og en vurdering av Nasjonalt fagskoleråds rolle i det videre arbeidet.

Mandat og gruppas sammensetning

Nasjonalt fagskoleråd nedsatt i etterkant av rådsmøtet i juni 2025, relevante arbeidsgrupper som får i oppdrag å følge opp fagskolemeldingen. Arbeidsgruppene fikk et relativt fritt mandat, og skulle finne en egnet måte å jobbe på.

Arbeidsgruppe III fikk i oppdrag å se på innføring av et to-søylesystem i NKR, læringsutbyttebeskrivelse/deskriptorer, gradsbetegnelser for høyere yrkesfaglig utdanning på bachelor- og mastergradsnivå og ECTS-tilknytning for studiepoeng.

Medlemmer i arbeidsgruppa er:

- Elin Dahling - HØY
- Einar Hanisch – YS/Delta
- Arvid Ellingsen – LO
- Gry Ulvedalen – NFFL (vara John Øivind Eggesbø)
- Jens Bjørnåvold - Kompetanseforbundet
- Heidi Møller Strand – FFF (vara Kathrine Bjelke Nielsen)
- Ingrid Marie Aarre – ONF
- Gard Tekrø Rolid - HØY
- Helene Ytteborg – Virke

Metode

Arbeidsgruppa delte seg i to undergrupper allerede i første møte. Den ene gruppa fikk i oppdrag å sammenligne læringsutbyttebeskrivelsene i NKR (5-7) med tilsvarende beskrivelser i et utvalg europeiske og nasjonale kvalifikasjonsrammeverk. Den andre gruppa har primært sett på overordna politikk knytta til både NKR, ECTS og gradsbetegnelser.

Det har vært gjennomført sju digitale møter i den samlede arbeidsgruppen, og i undergruppen for NKR har det vært ukentlige innsjekkmøter. I tillegg har Jens Bjørnåvold og Heidi Møller Strand utført et grundig skriftlig arbeid utenom møtene, som gjenspeiles i analysen av kvalifikasjonsrammeverkene (Vedlegg 1).

Arbeidsgruppa startet formelt diskusjon og innhenting av informasjon på første møte 30. juni 2025. En foreløpig løypemelding ble lagt fram til Nasjonalt Fagskoleråds møte 21. oktober 2025, med presentasjon av endelig rapport/utredning på rådsmøte 2. desember 2025.

For å opplyse innholdet i denne rapporten, har flere av gruppas medlemmer på ny tatt for seg eldre publikasjoner, som NOKUTs *Kvalifikasjonar på ramme alvor: Evaluering av Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring* (Furholt og Amundsen, 2023), Technopolis Group sin *Utredning om mulig parallell struktur i nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring* (Almerud et al., 2020), i tillegg til *Stortingsmelding 11: Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning (2024-2025)* og NIFUs rapport *ECTS i høyere yrkesfaglig utdanning: Behov, forutsetninger og konsekvenser* (Furholt et al., 2025).

I tillegg er temaene løftet enkeltvis eller i sammenheng gjennom utallige seminarer, konferanser, frokostmøter, arbeidsmøter og politiske debatter gjennom 2025, noe som også former og farger betraktningene som kommer fram i denne rapporten til Nasjonalt fagskoleråd.

Begrensinger

Arbeidsgruppas medlemmer anerkjenner at kvalifikasjonsrammeverk, både nasjonalt og internasjonalt, ECTS og andre europeiske verktøy, gradsbetegnelser og oppbygningen av utdanningssystemet i praksis er uløselig sammenfletta, og retninger valgt på ett område innvirker utforming av et annet.

Derfor er det viktig å se disse anbefalingene eller forslag om veivalg i en større sammenheng i framtidig implementering av tiltakene i Stortingsmelding 11 og Stortingets tilleggsvedtak av mai 2025.

1. Kvalifikasjonsrammeverkene og høyere yrkesfaglig utdanning

Arbeidsgruppen viser til Stortingsmelding 11 og tverrpolitisk enighet i Stortinget om etablering av en ny utdanningssøyle der høyere yrkesfaglig utdanning ikke lenger begrenses oppad til nivå 5 i kvalifikasjonsrammeverket, men også skal tilbys på nivå 6 og 7.

Bakgrunn

Når yrkesfaglig utdanning kan utvikles også på nivå 6 og 7, endrer det dynamikken innenfor norsk høyere utdanning, og muliggjør utviklingen og etableringen av en selvstendig yrkesfaglig utdanningssøyle.

Med utgangspunkt i videregående yrkesopplæring på nivå 4 i NKR med ulik grad av yrkeserfaring, vil denne søylen strekke seg, enten via fagskolenes eksisterende tilbud på nivå 5, eller rett til nivå 6 der forkunnskapene tilsier det. Yrkesfaglig utdanning på nivå 7 svarer allerede til enkelte sertifiseringskrav som er innplassert på dette nivået, og kan videre utvikles innen flere yrkesfaglige felt der en ser behov for kompetanse på dette nivået.

Utdanninger på yrkesfaglig nivå 6 og 7 forutsettes å oppnå likeverd med universitetenes nivå 6 og 7, henholdsvis bachelor- og mastergrader.

Det er enighet om at den nye søylen i utdanningssystemet skal representere noe nytt og annerledes i forhold til det som er spesifikt tilpassa dagens universitets- og høyskoletilbud, primært gjennom å legge vekt på erfarings- og praksisbasert læring og med en tett kopling mot arbeidslivets behov.

Viktige elementer for å sikre yrkesfagenes plass i NKR nivå 5-7:

- Synliggjøre økning i kompleksitet fra ett nivå til et annet.
- Læringsutbyttebegrivelsene må tydeliggjøre hvordan «kunnskap», «ferdighet» og «generell kompetanse» er forstått og avgrenset fra hverandre.
- Vise relasjon mellom yrkesfag og allmennfag.
- Vise relasjon mellom kvalifikasjoner i yrkes- og i studiesammenheng.
- Se hen til nivå 4 og 8.

Kunnskapsgrunnlag

I Rapporten *Det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket og utviklingen av høyere yrkesfag* (Bjørnåvold og Strand, 2025), sammenlignes og analyseres EQF, QF-EHEA og et større utvalg europeiske kvalifikasjonsrammeverk med NKR på nivåene 5, 6 og 7.

Yrkesfagene har som kjent vært begrenset oppad til nivå 5.1 og 5.2, og rapporten viser videre til store mangler ved NKRs nivå 6 og 7, med tanke på generell struktur og manglende bruk av nivåmarkører for å indikere progresjon fra ett nivå til et annet. I tillegg

viser rapporten til at det norske kvalifikasjonsrammeverket i liten eller ingen grad tar hensyn til begreper som ledelse, inkludert å lede andre, prosjektstyring, selvstendighet, kritisk tenkning og entreprenørskap, for å nevne noe.

Rapporten har, etter grundig analyse og vurdering av sammenligningsdata fra de ulike land og referanserammeverkene, gitt foreløpige konklusjoner når det gjelder forventninger til de ulike inndelingene i kvalifikasjonsrammeverket; *kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse*. Når det gjelder nivå 5, hensyntar vurderingene i større grad dagens NKR nivå 5.1 og 5.2 som allerede brukes i norsk yrkesfaglig utdanning, mens det for nivå 6 og 7 er desto nyttigere å se hen til de europeiske rammeverkene som allerede har læringsutbyttebeskrivelser som ivaretar yrkesfagene på en god måte.

I det følgende gjengis rapportens foreløpige konklusjoner på mangler og behov per nivå, og delt inn i kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse, i sin helhet (med enkelte justeringer i titler og tegnsetting).

Bjørnåvolds og Strands konklusjoner for nye nivå 5, 6 og 7 tilpassa yrkesfag

Foreløpige konklusjoner for nivå 5

Nivå 5: Kunnskap

Gjennomgangen peker mot behovet for en oppdatering og revisjon av NKR. Selv om nivåbeskrivelsene har en klar yrkesorientering og inneholder elementer som må videreføres, illustrerer sammenlikningen med andre rammeverk et betydelig rom for forbedring og klargjøring. Følgende punkter framstår som viktige:

- *Kunnskap må ikke reduseres til 'fakta'. For å kunne anvendes, i form av ferdigheter og generell kompetanse, forutsettes forståelse, refleksjon og bevissthet fra kandidatens side.*
- *Kunnskapen på nivå 5 er i utgangspunktet avgrenset, og kandidatene må være seg bevisst disse grensene, ikke minst for å forstå egen og andres rolle(r).*
- *Beskrivelsen av nivå 5 forutsetter klare nivåmarkører. Disse nivåmarkørene må inngå i et helhetlig begrepssystem som omfatter alle nivåer og som gjør det mulig å differensiere et nivå fra andre.*
- *Kunnskap på nivå 5 kan knyttes opp mot spesifikke temaer og funksjoner, for eksempel fakta, konsepter, regler, forskrifter, normer, abstrakte modeller, metoder, materialer, verktøy, enheter og teknologier etc. Hvorvidt denne typen 'lister' er nyttige avhenger av hvilken overordnet læringsutbyttetilnærming som velges (ordrik og komplett eller kort og konsis).*
- *Sammenlikningen av ulike lands beskrivelser illustrerer behovet for å balansere korte og lange beskrivelser på en måte som er tilpasset norske forhold.*

Nivå 5: Ferdigheter

Gjennomgangen peker mot behovet for en oppdatering og revisjon av måten NKR beskriver ferdigheter. Selv om nivåbeskrivelsene inneholder viktige elementer som må videreføres, illustrerer sammenlikningen med andre rammeverk et betydelig rom for forbedring og klargjøring. Følgende punkter framstår som viktige:

- Ferdigheter handler om å anvende kunnskaper og å forstå deres relevans og begrensninger
- Ferdigheter handler ikke bare om å løse abstrakte problemer, men i like stor grad om å løse praktiske problemer. Begge aspekter må komme tydelig fram i beskrivelsene og slik knytte an til både arbeids- og studiesammenhenger.
- Ferdigheter må beskrives i kontekst. Dette betyr at balansen mellom det gitte/rutinepregete/regelorienterte og ikke-rutinemessige/uforutsigbare og nye, må beskrives. Dette synes særlig viktig på nivå 5 ettersom kravene må fange inn og tydeliggjøre spenningsfeltet mellom det forutsigbare og det uforutsigbare, det regelstyrte og det åpne.
- Ut fra den beskrevne spenningen mellom det forutsigbare og det uforutsigbare må det avgjøres hvorvidt kandidaten forventes å følge regler og/eller søke det nye og kreative.
- Ferdighetsnivået defineres langt på vei gjennom kravene til selvstendighet og ansvar.
- Beskrivelsen av ferdigheter kan struktureres på ulike måter, slik som illustrert av Sveits og Skottland. Disse tilnærmingene (og andre) kan fungere som sjekklister for en revisjon av NKR.
- Akkurat som for kunnskapsdimensjonen (2.1) er det behov for å utvikle nivåmarkører (adjektiver etc.) for ferdigheter. Som for kunnskaper må disse inngå i et helhetlig begrepssystem.

Nivå 5: Generell kompetanse

Gjennomgangen peker mot behovet for en oppdatering og revisjon av måten NKR beskriver generell kompetanse. Selv om nivåbeskrivelsene i 5.1 og 5.2 inneholder viktige elementer som kan videreføres, illustrerer sammenlikningen med andre rammeverk et betydelig rom for forbedring og klargjøring. Følgende punkter framstår som viktige:

- Generell kompetanse handler om å anvende kunnskaper og ferdigheter i arbeids- så vel som i studiesituasjoner.
- Generell kompetanse på nivå 5 handler om bruk av kunnskaper og ferdigheter i forutsigbare rutinesituasjoner, men i like stor grad om evne til å tilpasse seg endringer og uforutsigbare situasjoner.

- *Generell kompetanse handler om autonomi og evne til å opptre selvstendig: Gjennom å reflektere over egen aktivitet og å innse og følge opp egne behov for utvikling og læring.*
- *Generell kompetanse handler om å ta ansvar: Gjennom å ta ansvar for egne oppgaver, å inngå aktivt i et team eller lede og veilede innenfor definerte områder og grenser.*
- *Generell kompetanse forutsetter samfunnsforståelse, evne til å bruke språk så vel som inneha numeriske og IKT relaterte kompetanser.*

Mulige elementer i nytt nivå 5

Sammenlikningen av læringsutbyttebeskrivelsene på nivå 5 illustrerer store forskjeller i tilnærming fra de ulike landene. Gjennomgangen viser imidlertid at enkelte forventninger går igjen på tvers av landegrenser. Disse felles forventningene peker mot en felles forståelse av hva slags kunnskaper, ferdigheter og kompetanse som kreves på nivå 5. I en kommende revisjon av NKR bør det vurderes hvorvidt disse felles forventningene også er relevante i en norsk sammenheng. Disse felles forventningene kan, forsøksvis, uttrykkes som følger:

- *En kandidat på nivå 5 innehar spesialisert, aktuell, og praktisk orientert **kunnskap** som understøtter et yrke eller studie. Denne fagkunnskapen, som bygger på og inkluderer allmennkunnskaper, gjør kandidaten i stand til, ut fra en forståelse av egne kunnskapers dybde og omfang, aktivt å søke kontinuerlig oppdatering og læring, alene og sammen med andre. Kunnskapen på nivå 5 er fortrinnsvis knyttet til klart definerte arbeidsområder, men kandidaten forventes også å kunne anvende og oppdatere disse i nye situasjoner.*
- *En kandidat på nivå 5 innehar **ferdigheter** som setter henne/ham i stand til å løse praktiske og abstrakte problemstillinger innenfor et spesialisert og avgrenset arbeids- eller studiefelt. Kandidaten er innforstått med grensene for eget felt og hvordan dette er påvirket av regler og normer. En kandidat på nivå 5 vil fortrinnsvis arbeide med etablerte og kjente verktøy, teknikker, prosedyrer og metoder, men er i stand til å oppdatere og utvikle disse i møtet med nye krav og problemstillinger. Kandidaten på nivå 5 kan i noen tilfeller ta et klart definert ledelsesansvar.*
- *En kandidat på nivå 5 innehar **generell kompetanse** som setter henne/ham i stand til å anvende kunnskaper og ferdigheter innenfor et arbeids- eller studiefelt hvis grenser er klart definerte, men som samtidig endrer seg kontinuerlig. Kandidaten er i stand til å arbeide og lære selvstendig, kan inngå som aktiv deltaker i et team, og kan ta et definert ansvar for å lede andre i arbeid, læring og videre utvikling.*

Disse beskrivelsene er kun ment som utgangspunkter for en diskusjon. Sammenliknet med dagens NKR skiller de seg imidlertid ut på en del viktige områder:

- Nivåmarkører (adjektiver) brukes i større grad. Markørene brukt for nivå 5 må sees i sammenheng med nivåene 6 og 7 slik at de brukes ut fra et overordnet prinsipp (et helhetlig sett yrkesrelevante markører må også inkludere nivå 4).
- Beskrivelsen legger vekt på avgrensning av nivået, hva det omfatter og ikke omfatte.
- Beskrivelsen legger vekt på prinsippene selvstendighet og ansvar.
- Beskrivelsen legger vekt på (begrensete) forventninger til ledelse.
- Beskrivelsen legger vekt på endring.

Foreløpige konklusjoner for nivå 6

Nivå 6: Kunnskap

- Dagens versjon av NKR snevrer i for stor grad inn kunnskapskravene mot fag (i akademisk og disiplinær forstand).
- NKR mangler henvisningen til både studie og arbeidslivskontekster.
- NKR bruker i liten grad nivåmarkører (adjektiver og konteksthenvisninger) som fanger stigning i kompleksitet/nivå og avgrensning/økning i bredde.
- De europeiske eksemplene bruker adjektiver som viser til kunnskapsnivået på en klar måte, for eksempel gjennom å vise til 'fordypet', 'omfattende', 'avansert' og 'framskredet' kunnskap. Selv om begrepene varierer, viser de til behovet for nivåmarkører som kan veilede brukerne.
- Ledelsesrelatert kunnskap framstår, både implisitt og eksplisitt, som en viktig del av nivå 6.

Nivå 6: Ferdigheter

- Dagens NKR forholder seg til ferdigheter på en måte som er tilpasset den tradisjonelle UH sektoren. Et revidert NKR må i større grad balansere og kombinerer studie- og arbeidslivsbehov. Dette er særlig viktig nå det gjelder ferdigheter.
- Oppdelingen av NKR i delnivåer på nivå 6 er vagt begrunnet og uttrykker ikke en økning i kompleksitet fra 6.1 til 6.2.
- Gjennom en analyse av nivåene fra 4 og opp må det utvikles et sett av nivåmarkører (bestående av adjektiver og kontekstbeskrivelser) som gjør det mulig å markere skillet mellom nivåer og tydeliggjøre hvordan dybde/kompleksitet og bredde endrer seg. Dette settet av markører må gjøres kjent for/være tilgjengelig for framtidige brukere og dermed bidra til å etablere et tydelig 'kompetansespråk'.
- Beskrivelsen av ferdigheter vil nødvendigvis spille en avgjørende rolle når det gjelder å beskrive høyere yrkesfags egenart og særpreg. Som de østerrikske, irske og

sveitsiske eksemplene viser, må ferdigheter på dette nivået forstås i en endringsutsatt og kompleks arbeidslivskontekst hvor forventningene til den enkelte, ikke minst når det gjelder selvstendig arbeid og ansvar, tydeliggjøres.

- En revisjon av NKR krever en diskusjon av forventningene til ledelse, og hvordan ledelse kan koples til utvikling og innovasjon.

Nivå 6: Generell kompetanse

Gjennomgangen peker mot behovet for en oppdatering og revisjon av måten NKR beskriver generell kompetanse. Selv om nivåbeskrivelsene i 6.1 og 6.2 inneholder relevante elementer som kan videreføres, illustrerer sammenlikningen med andre rammeverk et betydelig rom for forbedring og klargjøring. Følgende punkter er nyttige når nivå 6 skal bestemmes:

- Generell kompetanse handler om å anvende kunnskaper og ferdigheter i arbeids så vel som i studiesituasjoner.
- Generell kompetanse på nivå 6 handler om bruken av kunnskaper og ferdigheter innenfor spesifikke, avanserte og komplekse områder.
- Generell kompetanse handler om autonomi og evne til å handle og lære selvstendig.
- Generell kompetanse innebærer å søke veiledning hvor dette er relevant og knyttet til forståelsen av egen rolle og egne begrensninger.
- Generell kompetanse handler om å ta ansvar og å lede: dette innebærer å ta ansvar for egne oppgaver, opptre proaktivt i forhold til andre bidra til strategisk utvikling av virksomhet og fagfelt.
- Generell kompetanse kan handle om entreprenørskap og evnen til å ta initiativ til ny virksomhet.
- Generell kompetanse handler om å håndtere endring og det uforutsigbare.
- En revidering av NKR må ta stilling til hvordan de overnevnte prinsippene skal brukes i beskrivelsen av nivå 5 og, som en konsekvens, hvordan dette nivået skal posisjoneres i forhold til nivå 5 og 7.

Mulige elementer i nytt nivå 6

Sammenlikningen av læringsutbyttebeskrivelsene på nivå 6 illustrerer at land forstår dette nivået på ulike måter. Gjennomgangen viser imidlertid at enkelte forventninger går igjen på tvers av landegrensene. Disse felles forventningene peker mot en felles forståelse av hva slags kunnskaper, ferdigheter og kompetanse som kreves på nivå 6. I en kommende revisjon av NKR bør det vurderes hvorvidt disse felles forventningene også er relevante i en norsk sammenheng. Disse felles forventningene kan, forsøksvis, uttrykkes som følger:

- En kandidat på nivå 6 innehar avansert **kunnskap** som understøtter et yrke eller studie og som gjør det mulig å løse komplekse oppgaver og utfordringer innenfor et spesialisert og komplekst område. Kandidaten er innforstått med det teoretiske og praktiske grunnlaget for kunnskapen innenfor eget felt og hvordan dette må brukes og utvikles i en yrkesmessig og faglig praksis i kontinuerlig endring. Kunnskap på nivå 6 forutsetter kritisk refleksjon og evne til å søke ny kunnskap, alene og sammen med andre.
- En kandidat på nivå 6 innehar **ferdigheter** - knyttet til verktøy, prosedyrer, metoder og begreper - som gjør det mulig å løse praktiske og abstrakte problemstillinger innenfor et spesialisert og komplekst arbeids- eller studiefelt. Kandidaten på nivå 6 kan arbeide selvstendig, men er forventet å ta ledelsesansvar innenfor eget og avgrenset felt. Kandidaten forventes å se framover og svare fleksibelt på endring i oppgaver, funksjoner og omgivelser, gjennom å hente, kritisk vurdere og formidle informasjon fra ulike kilder.
- En kandidat på nivå 6 innehar **generell kompetanse** som muliggjør bruken av kunnskaper og ferdigheter innenfor et spesialisert og komplisert arbeids- eller studiefelt hvis grenser er definerte, men i endring. Kandidaten arbeider selvstendig, men forventes å i noen grad å lede andre. En kandidat på nivå 6 er seg bevisst grensene for eget felt, teoretisk og praktisk, søker veiledning når nødvendig og vil - alene og sammen med andre - bidra aktivt og kontinuerlig til utvikling og læring og innovasjon. En kandidat på nivå 6 forventes å vurdere muligheten for nyskaping og, gitt omstendighetene, opptre som entreprenør og gründer.

Disse beskrivelsene er kun ment som utgangspunkter for en diskusjon. Sammenliknet med dagens NKR skiller de seg imidlertid ut på en del viktige områder:

- Nivåmarkører (adjektiver) brukes i større grad. Markørene brukt for nivå 5 må sees i sammenheng med nivåene 4, 6 og 7 slik at de brukes ut fra et overordnet prinsipp.
- Beskrivelsen legger vekt på avgrensning av nivået, hva det omfatter og ikke omfatter.
- Beskrivelsen legger vekt på prinsippene selvstendighet og ansvar.
- Beskrivelsen legger vekt på forventningene til ledelse.
- Beskrivelsen legger vekt på endring og uforutsigbarhet

Foreløpige konklusjoner for nivå 7

Nivå 7: Kunnskap

- *Dagens versjon av NKR snevrer i for stor grad inn kunnskapskravene mot eksisterende UH-system og forskning (vitenskapelige og kunstfaglig (2) teori og metode).*
- *NKR mangler en systematisk henvisning til studie og/eller arbeidslivskontekster*
- *NKR bruker nivåmarkører (adjektiver og konteksthenvvisninger) i større grad på nivå 7 enn på 5 og 6. Betegnelser som 'avansert', 'spesialisert', 'inngående' og 'ny' brukes for å beskrive kunnskapen på dette nivået.*
- *Ettersom nivåmarkørene brukes isolert for nivå 7, må de i en revisjon av NKR relateres til komplementære begreper på lavere nivåer.*
- *De europeiske eksemplene beskriver kunnskap på dette nivået gjennom begrep som 'originalitet', 'oversikt', 'høyt spesialisert', 'omfattende', 'avansert', 'detaljert' og 'innovativ'.*
- *Flere land refererer ikke bare til (vitenskapelig) forskning, men understreker betydningen av innovasjon og utvikling innenfor arbeidslivet.*
- *Kunnskap som understøtter ledelse framstår, både implisitt og eksplisitt, som en viktig del av nivå 7.*

Nivå 7: Ferdigheter

- *Dagens versjon av NKR knytter i stor grad ferdigheter på nivå 7 mot den tradisjonelle universitets og høyskolesektoren og har lite å si om ferdigheter for høyere yrkesfag. En tilsvarende tilnærming finner vi i det danske kvalifikasjonsrammeverket.*
- *De øvrige europeiske eksemplene understreker at ferdigheter på dette nivået gjerne inngår i en 'tverrfaglig sammenheng', peker mot 'innovative løsningsstrategier' og handler om å bruke verktøy, teknikker og metoder 'for å løse svært vanskelige og utfordrende oppgaver' i situasjoner 'hvor informasjon ofte er ufullstendig'.*
- *De skotske beskrivelsene av ferdigheter på nivå 7 er av interesse ettersom de er svært detaljerte og kan brukes som huskeliste for en revisjon av NKR. Forventningene til kandidater på nivå 7 innebærer å beherske 'et betydelig spekter av de viktigste faglige ferdighetene' på områder som ligger i forkant eller i*

⁽²⁾ Skillet mellom vitenskapelig og kunstfaglig teori og metode er interessant i og med at kunstfaglig 'praksis' nødvendigvis må spille en rolle. Erfaringene fra dette kan tas hensyn til i en revisjon av NKR.

front av utviklingen. Dette krever 'originalitet' og evne til 'kritisk analyse' i forkant av situasjoner og prosesser.

Nivå 7: Generell kompetanse

- *Beskrivelsen av generell kompetanse i NKR gir et klart bilde av forventningene til kompetanse på dette nivået. Det etableres en tydelig forbindelse til arbeidslivet og kandidater forventes å kunne 'anvende sine kunnskaper og ferdigheter på nye områder for å gjennomføre avanserte arbeidsoppgaver og prosjekter'.*
- *nivået beskrives gjennom henvisning til 'nye områder', 'avanserte oppgaver' og 'ansvar for å bidra til nytenkning og innovasjon'.*
- *Flere av de nasjonale rammeverkene tydeliggjør betydningen av 'nøkkelkompetanser' (tilsvarende begrep på engelsk; transversal skills and competences) og hvordan disse er knyttet opp mot samhandling og kommunikasjon med enkeltindivider, grupper og nettverk. Vi finner dette på andre nivåer, men betydningen kommer tydelig fram på dette nivået.*
- *NKR skiller seg fra et flertall av europeiske rammeverk gjennom manglende tematisering av 'ledelse'. I land som Sveits, Tyskland og Skottland legges det vekt på evnen til å ta ledelsesansvar og fremme 'strategisk utvikling' i 'uforutsigbare', 'komplekse' og 'tverrfaglige', sammenhenger.*

Mulige elementer i nytt nivå 7

Sammenlikningen av læringsutbyttebeskrivelsene på nivå 7 viser at mange land deler de høye forventningene til kandidater på nivå 7. Med unntak av Norge og Danmark kan det virke som et flertall av land erkjenner at dette nivået retter seg mot både arbeidsliv og studier. Det samme skillet kan observeres i holdningen til ledelse hvor verken Norge eller Danmark refererer til dette eksplisitt, i motsetning til flertallet av andre land inkludert i denne analysen.

I det følgende sammenfattes noen av de prinsippene vi har identifisert i beskrivelsen av nivå 7. Disse er ment som utgangspunkter for diskusjon og kan støtte en framtidig revisjon av NKR:

- *En kandidat på nivå 7 innehar avansert, omfattende og høyt spesialisert **kunnskap** som understøtter et yrke/studie. Kunnskapen gjør ham/henne i stand til å løse komplekse og uoversiktlige oppgaver og utfordringer, og danner grunnlag for nytenkning og/eller forskning. Kandidaten forstår det teoretiske grunnlaget for kunnskapen innenfor eget felt og hvordan den må brukes og utvikles med referanse til en yrkesmessig og faglig praksis preget av uforutsigbarhet og kontinuerlig endring. Kunnskap på nivå 7 forutsetter kritisk refleksjon om grensene for kunnskap innenfor eget og tilstøtende felt, og evne til å søke ny*

kunnskap, alene og sammen med andre. Kunnskap på nivå 7 støtter opp om ledelse.

- *En kandidat på nivå 7 innehar avanserte, omfattede og høyt spesialiserte **ferdigheter**, og til relevante verktøy, prosedyrer, metoder og begreper, som muliggjør løsningen av praktiske så vel som abstrakte problemstillinger innenfor et komplekst og delvis uforutsigbart arbeids-/studiefelt. Kandidaten på nivå 7 kan arbeide selvstendig, men forventes å ta ledelsesansvar innenfor sitt felt. Kandidaten forholder seg strategisk og langsiktig til endring i oppgaver, funksjoner og omgivelser, gjennom å hente, kritisk vurdere, formidle og anvende informasjon fra ulike kilder, også i situasjoner hvor informasjonen er ufullstendig.*
- *En kandidat på nivå 7 innehar **generell kompetanse**, basert på utdanning og/eller arbeidserfaring, som gjør det mulig å planlegge og ta i bruk nye strategiske tilnærminger til komplekse og uforutsette situasjoner og utfordringer. Kandidaten forventes å ta ledelsesansvar og aktivt ta ansvar for andres læring og utvikling. En kandidat på nivå 7 er åpen for innovasjon og nyskaping og vil, gitt omstendighetene, opptre som entreprenør og gründer.*

Disse beskrivelsene er kun ment som utgangspunkter for en diskusjon. Sammenliknet med dagens NKR viser de til elementer som kan prioriteres:

- *Nivåmarkører (adjektiver) må brukes i større grad. Markørene brukt for nivå 7 må sees i sammenheng med nivåene 4, 5 og 6 slik at de brukes ut fra et overordnet prinsipp.*
- *Beskrivelsen bør legge større vekt på prinsippene selvstendighet og ansvar.*
- *Beskrivelsen må legge vekt på forventningene til ledelse.*
- *Beskrivelsen må legge vekt på endring og uforutsigbarhet.*
- *Beskrivelsen må legge vekt på nyskaping og innovasjon.*
- *Beskrivelsen må tydeliggjøre hva som forstås med nøkkelkompetanse, særlig knyttet til samhandling, kommunikasjon og læring.*

Kvalifikasjonsrammeverk for nivåene 5 til 7: Veien videre

Arbeidsgruppa anbefaler at Nasjonalt fagskoleråd tar en aktiv rolle i videre utforming av deskriptorer/læringsutbyttebeskrivelser tilpasset høyere yrkesfaglig utdanning på nivå 5 til 7.

Dette innebærer en beskrivelse av kunnskap, ferdigheter og kompetanser i et nytt sett med deskriptorer/ læringsutbyttebeskrivelser som er tilpasset høyere yrkesfaglig utdanning, og som refererer til kvalifikasjoner som erverves i både praksisbasert arbeidsliv og i studiesammenheng.

I forlengelsen av arbeidsgruppas rapport, anbefaler vi at Nasjonalt fagskoleråd viderefører og/eller setter ned en arbeidsgruppe med oppgaven å utvikle et konsist sett av læringsutbyttebeskrivelser knyttet til høyere yrkesfag på nivåene 5-7. Dette arbeidet vil i betydelig grad styrke høyere yrkesfags evne til å synliggjøre eget særpreg og kvaliteter.

Arbeidsgruppas mandat kan utformes med utgangspunkt i følgende punkter:

1. Det utarbeides et notat som beskriver de viktigste kunnskaps-, ferdighets- og kompetanseforventningene til høyere yrkesfaglig utdanning på nivå 5-7. Et slikt 'intensjons- og ambisjonsnotat' gjør det enklere å fange opp forventningene til den nye yrkesfaglige søylen.
2. Det utvikles et felles begrepsapparat og vokabular som gjør det mulig å skrive relevante og presise læringsutbytter til høyere yrkesfaglig utdanning. Dette begrepsapparatet må
 - a. gjennomgå eksisterende NKR-definisjoner av kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse;
 - b. identifisere begreper som kan beskrive progresjon og kompleksitet fra lavere til høyere nivåer;
 - c. identifisere begreper som kan beskrive grensene (bredden) til kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse.
 - d. identifisere begreper som kan tydeliggjøre beskrivelsen av nøkkelkompetanser, særlig knyttet til samhandling, kommunikasjon, utvikling og læring.
3. Med utgangspunkt i punktene over, med Bjørnåvolds og Møllers analyse som referanse, utarbeides konkret forslag til læringsutbyttebeskrivelser for nivåene 5-7.
4. Arbeidsgruppa tester beskrivelsene i relevante og varierte fagmiljøer.

2. Nye gradsbetegnelser for yrkesfaglig utdanning på nivå 5, 6 og 7

Arbeidsgruppa viser til Stortingets vedtak om at regjeringen innen utgangen av stortingssesjonen 2025–2026 skal fremme et forslag til benevnelser for fullført og bestått fagskoleutdanning på nivå NKR 6 og 7, som er i tråd med benevnelserne i de andre europeiske landene Norge samarbeider mest med.

Bakgrunn

I Fagskolemeldinga³ pekes det på at det kan være behov for å tydeliggjøre at fagskolegradene fører til ulikt læringsutbytte i de tilfellene der fagskoleutdanningene ligger på ulike nivåer i kvalifikasjonsrammeverket. Regjeringen vil vurdere om dagens fagskolegrader må tilpasses de nye NKR-nivåene, og hvilke forventninger det stilles til høyere yrkesfaglig utdanning som ikke er en gradsgivende utdanning. Samtidig vil regjeringen gjennomgå begrepsbruk for emner og utdanninger i høyere yrkesfaglig utdanning. I den sammenheng vil regjeringen vurdere å endre de definerte begrepene i forskriften og foreslå et eget begrep for kortere utdanninger.

I vedlegg tre i Fagskolemeldinga løftes det fram eksempler på høyere yrkesfaglig utdanning i Danmark, Sverige og Tyskland. Her vises det til at i Danmark utgjør profesjonsbachelorutdanning og erhvervsakademiutdanning den yrkesfaglige delen av høyere utdanning. Erhvervsakademier har flest studier på nivå 5, men har enkelte hele profesjonsbachelorløp på nivå 6 og kan i tillegg tilby studentene i visse ervervsakademiutdanninger en «top-up»-utdanning på 1,5 år for å oppnå en profesjonsbachelor. I Sverige kan man oppnå «Kvalificerad yrkeshögskoleexamen» på Yrkeshøgskolen, fordi den er plassert på SeQF-nivå 6 og henvist til EQF-nivå 6. I Tyskland har de Fachschule som er plassert på nivå 6 i det tyske kvalifikasjonsrammeverket (DQR) og henvist til EQF-nivå 6. Siden 2020 kan kandidater med fullført utdanning fra Fachschule bruke tittelen Bachelor professional.

Behandlingen i Stortingets utdannings- og forskningskomité

Organisasjon for Norske Fagskolestudenter (ONF) var tidlig ute med å mene at de nye gradene bør få navn yrkesbachelor (nivå 6) og yrkesmaster (nivå 7), og under behandlingen av Fagskolemeldinga i Stortingets utdannings- og forskningskomité, mente flertallet dette var gode forslag. Selv om flere høringsinstanser har trukket frem at dette kan føre til misforståelser og såkalt «akademisering» av høyere yrkesfaglig utdanning, var et flertall av stortingspolitikere trygge på at dette ikke vil bli et problem. Flertallet merket seg også at en samlet fagskolesektor er positive til begrepene yrkesbachelor og yrkesmaster, at de gir en god forståelse av hvilket nivå utdanningen

³ (Meld. St. 11 (2024–2025), Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning.

befinner seg på, og at gradsbetegnelsene yrkesbachelor og yrkesmaster vil gjøre det lettere å synliggjøre fagskolenes studietilbud og muligheter.⁴

Nåværende gradsbetegnelser i fagskolen

For fagskoleutdanninger på nivå 5.1 og 5.2, har det vært operert med titlene «fagskolegrad» og «høyere fagskolegrad» for hele grader på henholdsvis 60 studiepoeng og 120 studiepoeng. I de ulike fagskolene er det til en viss grad varierende praksis i om det først og fremst er nivå eller om det er omfang/studiepoeng som avgjør nivå og gradsbetegnelse. Som vist i delkapittelet om kvalifikasjonsrammeverket, er det ikke alltid innlysende om deskriptorene på nivå 5.2 svarer til mer avansert kunnskap/ferdighet/kompetanse enn på 5.1. og 5.2.

Diskusjonen om bruk av tradisjonelle akademiske betegnelser som «bachelor» og «master» versus yrkes-spesifikke betegnelser som «yrkesbachelor», «yrkesmaster», «profesjonsbachelor», har vært sentral i debatten. På den ene siden argumenteres det for at begreper som yrkesbachelor kan gi tydelig nivå-signal og synliggjøre likeverdighet i NKR; på den andre siden advarer enkelte aktører mot uklar akademisk drift og forvirring om faglig innhold og kvalitetskrav. Disse synspunktene framkommer både i høringsrunder og i fagpolitiske analyser i perioden fram mot 2025.

Kunnskapsgrunnlag

Fagskolens historiske plass i utdanningssystemet ble grundig kartlagt i *NOU 2014:14: Fagskolen – et attraktivt utdanningsvalg*⁵, og den pekte på sektorens uklare status, varierende synlighet og behovet for bedre integrasjon i utdanningssystemet. Utvalget anbefalte tiltak for å synliggjøre fagskolenes rolle.

De siste ti-femten årene har det vært økt politisk og faglig oppmerksomhet rundt omfanget og benevnelsene for fagskoleutdanningene. Vurderingene i de ulike utredningene og evalueringene fra 2014 og fram mot 2025 har, som vi kjenner til, ført til flere konkrete reguleringstiltak. Fra 2018–2019 ble det arbeidet med å forskriftsfeste gradsbetegnelser for fagskoleutdanning, og på nasjonalt nivå ble det foreslått og senere inntatt bestemmelser om betegnelser som «fagskolegrad» for kortere (60–90 stp) og «høyere fagskolegrad» for lengre løp (120 stp). Fagskoleforskriften (2019)⁶ åpnet samtidig for muligheten til å søke om treårige fagskoleløp (120–180 stp). Reglene om gradsbetegnelser og omfang ble dermed juridisk forankret i fagskoleforskriften.

NOKUTs *Kvalifikasjonar på ramme alvor* pekte på at NKR i sin nåværende form har svakheter når det gjelder å beskrive progresjon og yrkesfaglig særpreget på nivå 5–7.

⁴ [3. Komiteens merknader - stortinget.no](https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2014-14/id2353524/)

⁵ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2014-14/id2353524/>

⁶ <https://lovdata.no/dokument/SFO/forskrift/2018-11-22-1776>

Evalueringen fremhevet behovet for klare deskriptorer/nivåmarkører som fanger yrkesfagenes praksis- og erfaringsforankring — et tema som også er nært knyttet til hvordan man bør benevne og synliggjøre fullførte kvalifikasjoner.

Det er tre utviklingslinjer som legger grunnlaget for dagens forslag til nye gradsbetegnelser:

- Historisk uavklart plass og krav om økt synlighet (NOU 2014).
- Internasjonale og faglige utredninger som anbefaler modeller for parallelle nivåer og tydeligere deskriptorer.
- Lov- og forskriftsendringer som fra 2018/2019 formelt fastsatte grader for fagskoleutdanning og åpnet for større fleksibilitet i omfang.

Disse elementene forklarer hvorfor spørsmålet om gradsbetegnelser både er juridisk, faglig og politisk betent — og hvorfor sektoren har satt det høyt på reformagendaen.

Gradsbetegnelser: Veien videre

Når delnivåene nå etter alle solemerker forsvinner, vil det være behov for å enes om nye gradsbetegnelser for komplette utdanninger fullført på nivå 5, nivå 6 og nivå 7. Hva utdanningene skal romme, omfang og hvordan de skal henge sammen, er en separat diskusjon, men uavhengig av det, er det hensiktsmessig å tenke seg et begrepsapparat som samsvarer med de ulike nivåene.

Selv om det er relativt stor konsensus i sektoren om at fag(høy)skolene først og fremst skal levere korte, arbeidsrettede utdanninger, nå på flere nivå, er det i et livslangt læringsperspektiv behov for å utvikle enkelte komplette program som går over 180 studiepoeng, der studenten kan fylle på underveis i karriereløpet, og dermed bygge seg en grad.

I universitets- og høyskolesektoren opereres det med *bachelor* i sine mange former (B.A., B.Sc., B.M. etc.) på nivå 6, og med *master* i sine mange varianter på nivå 7. Dersom en student tar en *årshet* på nivå 6 som tilsvarer 60 studiepoeng, er dette ikke titulert videre, det samme om en studerer enkeltemner på 10, 20 eller 30 studiepoeng.

For å bidra til allmenn gjenkjennelighet og sikre oppfatningen av likeverd i et nytt system for høyere utdanning, kunne en tenke seg at det i en yrkesfaglig søyle på nivåene 5, 6 og 7 er både hensiktsmessig og logisk å bruke samme struktur på begrepsapparatet.

I norsk akademia, eksisterer det per i dag intet nivå 5, eller *short cycle tertiary education*⁷, så her vurderer arbeidsgruppa det som logisk å hekte det på begrepet «yrke» for å skape en logisk tilknytning til yrkesbachelor og yrkesbachelor. Betegnelsene

⁷ <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-glossary/glossary/kurze-tertiaere-bildungsgaenge-kurze-tertiaere-bildungsprogramme-isced-niveau-5-eqr-niveau-5>

yrkesekspert eller yrkesspesialist er gode alternativer i så måte. Det vil være naturlig at betegnelsen tildeles den som har fullført 120 studiepoeng på nivå 5.

Arbeidsgruppas anbefaling for gradsbetegnelser

Yrkesbachelor/-master og profesjonsbachelor/-master er gode begreper, og som umiddelbart gir gjenklang i allmennheten.

Både yrkesekspert og yrkesspesialist er gode betegnelser.

Da de fleste studentene innen høyere yrkesfaglig utdanning i framtida høyst sannsynlig ikke kommer til å ta hele gradsløp, foreslår vi begrepene yrkesbachelornivå for de emner og moduler som fullføres på nivå 6, og yrkesmasternivå for de emnene og modulene som fullføres på nivå 7.

Arbeidsgruppa anbefaler Nasjonalt fagskoleråd fremme bruk av gradsbetegnelse yrkesbachelor for full grad på nivå 6, og yrkesmaster for full grad på nivå 7, samt yrkesekspert/yrkesspesialist for fullført utdanning på nivå 5.

3. ECTS-tilknytning for studiepoeng fra høyere yrkesfaglig utdanning

Arbeidsgruppa viser til Stortingets vedtak av mai 2025, der de ber regjeringen sørge for at høyere yrkesfaglig utdanning i Norge kobles til European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS) i løpet av stortingssesjonen 2025–2026.

Bakgrunn

Det har i sektor for høyere yrkesfaglig utdanning lenge vært et felles uttalt mål om å få knytte studiepoeng ervervet fra norske fagskoler til ECTS. Dette bunner først og fremst i et behov for å kunne fremme mobilitet for studenter og ansatte, og å kunne veksle inn studiepoeng i et internasjonalt perspektiv begge veier.

Det handler også om å oppnå en reell verdi og anerkjennelse av studiepoeng fra høyere yrkesfaglig utdanning på nivå 5, og etter hvert også på nivå 6 og 7.

Kunnskapsgrunnlag

Nasjonalt Fagskoleråd leverte en anbefaling til Kunnskapsdepartementet i november 2023 om at Norge måtte knytte høyere yrkesfaglig utdanning til European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS)⁸.

ECTS er et verktøy for å sikre transparens, sammenlignbarhet og anerkjennelse av kvalifikasjoner i det europeiske utdanningsområdet. Studiepoengene reflekterer arbeidsmengden en student må legge ned for å oppnå læringsutbyttet – ikke det spesifikke faglige innholdet. ECTS støtter derfor mobilitet og livslang læring, uavhengig av læringsarena eller institusjonstype.

ECTS-studiepoeng definerer læring basert på et definert læringsutbytte og tilhørende arbeidsmengde. ECTS er som forklart en poengberegning som forklarer arbeidsomfanget studenten har gjennomført gjennom utdanning. Det sier noe om antall timer studenten har satt av for å tilegne seg den kunnskapen studiet inneholder. Systemet er basert på at et studieår på fulltid med 1500–1800 timer utgjør 60 credits (studiepoeng). Et ECTS-studiepoeng utgjør 25–30 timer med arbeid.

I 2015 ble såkalte “short-cycle qualifications” på nivå 5 formelt inkludert i QF-EHEA / Bologna-rammeverket. Fra 2012 til 2015 ble det dermed åpnet for at også nivå 5-utdanninger kunne knyttes til ECTS, og mange europeiske land har siden tatt dette i bruk.

⁸ <https://fagskoleradet.no/dokumenter/european-credit-transfer-and-accumulation-system-ects-i-hogare-yrkesfagleg-utdanning>

Konvertering av studiepoeng fra fagskolene vil bidra til ytterligere å styrke anerkjennelsen og aksepten av høyere yrkesfaglig utdanning i Norge og overfor andre land. Nasjonalt fagskoleråd vil i den sammenheng vise til at det er et sentralt politisk mål å utvikle kompetansepolitikken på en slik måte at de ulike utdanningsdelene i størst mulig grad har fleksible overganger begge veier uten at det går ut over utdannelsen sin egenart og innretning.

Konvertering til ECTS vil også være i tråd med målet i Bolognarammeverket: *“It facilitates mobility within an institution or country, from institution to institution, from country to country, and between different educational sectors and contexts of learning (i.e. formal, non-formal, informal and work-based learning), through recognition and credit transfer.”*

Med bakgrunn i dette mente Nasjonalt fagskoleråd i november 2023 at høyere yrkesfaglig utdanning må defineres som høyere utdanning og sidestilles med utdanning fra universitet og høyskole, slik at studiepoeng konverteres til ECTS på lik linje.

Regjeringen anbefalte i *Fagfolk for en ny tid*⁹ at de først ville undersøke og redegjøre for konsekvenser av å eventuelt ta i bruk ECTS i høyere yrkesfaglig utdanning. Regjeringen pekte på usikkerhet knyttet til hvilke forutsetninger som må være på plass for at ECTS skal kunne tas i bruk i høyere yrkesfaglig utdanning, fordi høyere yrkesfaglig utdanning har utviklet seg utenom QF-EHEA / Bologna. I tillegg at det er knyttet usikkerhet til hvilke konsekvenser en eventuell bruk av ECTS vil kunne ha for fagskoleutdanning fordi en slik tilkobling til dagens ECTS-system kan føre til at fagskolene må orientere seg mot forskning. Regjeringen ga Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir.) i oppdrag å utrede rammene for en eventuell bruk av ECTS i høyere yrkesfaglig utdanning. HK-dir. har gitt dette oppdraget til NIFU, som leverte en anbefaling september 2025.

NIFUs rapport: ECTS i høyere yrkesfaglig utdanning: Behov, forutsetninger og konsekvenser

Arbeidsgruppa anerkjenner NIFU-rapporten (Furholt et. al., 2025) som et solid bidrag til kunnskapsgrunnlaget om hvordan ECTS har fungert og fungerer i Europa og i Norge. Rapporten viser til at det er ulik praksis i Europa hvorvidt studenter Vocational Education and Training (VET) på nivå 5 og 6 får koblet sine *credits* (studiepoeng) til ECTS. Felles for de landene som er kartlagt i rapporten, er disse VET-studienes tilknytning til QF-EHEA / Bologna.

⁹ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-11-20242025/id3091513/>

Med det som utgangspunkt, skisseres det i rapporten ulike alternativer for mulig ECTS-tilkobling for yrkesfagene i et norsk perspektiv, med sine respektive sett med muligheter og konsekvenser.

Det første alternativet peker ut en relativt enkel, systemuavhengig og sektornøytral tilkobling, som ikke fordrer tilpasning til QF-EHEA / Bologna. Det advares her mot at dette alternativet i liten grad vil svare til ønsket om reelt likeverd med andre utdanningsslag innen høyere utdanning, fordi høyere yrkesfaglig utdanning dermed formelt og lovmessig sett vil bli stående utenfor kategorien *higher education* eller «høyere utdanning».

De øvrige alternativene peker ulike former for tilknytning til ECTS, der en fellesnevner er innlemmelse i QF-EHEA / Bologna. Det skisseres konsekvenser for hver av de øvrige alternativene, som blant annet kan føre til en todeling av fagskolesektoren slik vi kjenner den i dag, der noen fagskoler allerede har eller kan bygge fagmiljø og kvalitetssystemer og forholde seg til periodiske tilsyn som oppfyller kravene i Bologna-rammeverket og European Standard Guidelines (ESG)¹⁰, mens det for andre, mindre fagskoler kan være vanskelig. I likhet med Furholt et al. (2025) sine betraktninger, er også arbeidsgruppa av den oppfatning at det er alternativ nummer tre «Et binært høyere utdanningssystem» som utpeker seg som mest i tråd med ambisjonene i Stortingsmelding 11.

Rapporten tar i liten grad hensyn til den revideringen av ECTS Users' Guide i sine fire eksplisitte alternativer, men viser til at to av de temaene som undersøkes innlemmet i ECTS-retningslinjene, er *microcredentials* (kurs/sertifiseringer, etc.) og yrkesfag, og at denne revideringen kan ha viktige konsekvenser for bruk av HYU og ECTS i Norge.

Samtidig bemerkes det følgende i rapporten:

Gitt pågående revidering av ECTS Users' Guide og at det arbeidet også skal se på yrkesfaglig utdanning for å følge opp 2020-anbefalingen fra Rådet, kan en forvente at bruk av ECTS i høyere yrkesfaglig utdanning vil behandles i den reviderte ECTS Users' guide. Men siden dette revideringsarbeidet skjer i forbindelse med Bologna-prosessen, kan en likevel forvente at det vil først ta utgangspunkt i høyere utdanning, og ikke de særskilte behovene i høyere yrkesfaglig utdanning som ikke er en del av høyere utdanning.

I lys av dette, peker forfatterne på at «store og særegne nasjonale endringer» kan være premature i lys av de forestående endringene.

¹⁰ https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf

Revisjon av ECTS Users' Guide

Arbeidsgruppa er av den klare oppfatning at den pågående revisjon av ECTS Users' Guide¹¹, påbegynt i 2024, med forventet ferdig utkast første halvdel av 2026 og med implementering januar 2027, vil ha stor innvirkning på hvordan vi forstår og bruker ECTS også i norsk kontekst, enten det er i akademisk eller yrkesfaglig søyle.

Som også NIFU-rapporten peker på, er inkludering av flere typer utdanning viktige elementer i revideringen. ECTS vil da åpnes opp, og sannsynligvis fungere som et universelt poengsystem for livslang læring som kan brukes i alle utdanningssektorer.

ECTS: Veien videre

Det må være en forutsetning å sikre at den måten yrkesfagene tilkobles ECTS i støtter mobilitet, livslang læring og nasjonal og internasjonal anerkjennelse. All den tid NKR er under revidering nasjonalt, og ECTS Users' Guide og Standards and Guidelines for Quality assurance in the European Higher Education Area (ESG), mener arbeidsgruppa at det er forhasta å trekke konklusjoner på nåværende tidspunkt.

I utkastene til revisjonene av de europeiske systemverktøyene, er et av målene å åpne opp for flere type høyere utdanning og institusjoner, inkludert de yrkesfaglige.

Det vil derfor være klokt å avvente revidert ECTS Users' Guide (2026-2027) før endelig valg av tilknytningsmåte. Endelig revisjon av ESG og da implisitt QF-EHEA, skal etter planen være klar i mai 2027, så det å undersøke på hvilken måte revisjon av ESG vil ha for høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning, og i hvilken grad dette påvirker ECTS-tilknytning, vil sannsynligvis også bidra til å sikre best mulig ECTS-tilkobling for yrkesfagene.

¹¹ EHEA: Advisory Group on the ECTS Users' Guide Revision: <https://ehea.info/page-AG-ECTS-Revision>

Avslutning

Arbeidsgruppa har i det ovenstående pekt på viktige elementer å ha med i prosessen med å følge opp tiltakene i Fagskolemeldinga og Stortingets tilleggsvedtak.

Denne arbeidsgruppas oppdrag har vært å redegjøre for det som omhandler:

- kvalifikasjonsrammeverket og konstruksjon av en ny søyle i et binært høyere utdanningssystem med deskriptorer som ivaretar yrkesfaglig utdanning,
- betraktninger rundt gradsbetegnelser,
- og vurderinger med hensyn til ECTS-tilkobling for høyere yrkesfaglig utdanning.

Nasjonalt fagskoleråds rolle framover

Fagskolerådet har en unik posisjon til å kunne påvirke politiske og byråkratiske prosesser som omhandler høyere yrkesfaglig utdanning på bakgrunn av den brede sammensetning av aktører i offentlig og privat utdanningssektor, arbeidslivspartene og fylkes- og kommunesektoren.

Arbeidsgruppa understreker derfor viktigheten av at Fagskolerådet er på ballen også i neste periode for å aktivt kunne delta i de ulike prosessene som settes i gang for å imøtekomme tiltakene som skal iverksettes.

I den videre prosessen bør Nasjonalt fagskoleråd:

- Ta en aktiv rolle i å informere sektoren om prosessen.
- Koordinere faglige innspill og forslag fra ulike sider av sektoren.
- Be om deltakelse i relevante referansegruppe for NKR og utvikling av læringsutbyttebeskrivelser, gradsbetegnelser og ECTS.
- Være tydelig på sektorens behov for systemiske endringer som gir rom for mangfold og videre utvikling.

Av myndigheter/embetsverk bør Nasjonalt fagskoleråd forvente:

- At sektoren får vite hva som er departementets plan for implementering av tiltakene i meldinga.
- At Nasjonalt fagskoleråd får en aktiv rolle i arbeidet med å koordinere innspillsrunder i de ulike arbeidsprosessene som leder opp mot implementeringen av tiltakene.
- At sektoren blir hørt i de tiltakene som har direkte innvirkning i utvikling og drift av fagskolene.

Referanser

Almerud, M., Ricksten, M., Bengtsson Jallow, A., Pettersson, I., & Melin, G. (2020). *Utredning om mulig parallell struktur i nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring* (Technopolis-rapport). Technopolis Group.

<https://technopolis-group.com/report/utredning-om-mulig-parallell-struktur-i-nasjonalt-kvalifikasjonsrammeverk-for-livslang-laering/>

CEDEFOP. (2026). *Short-cycle tertiary education (ISCED level 5 – EQF level 5)*. CEDEFOP VET glossary. <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-glossary/glossary/kurze-tertiaere-bildungsgaenge-kurze-tertiaere-bildungsprogramme-isced-niveau-5-eqr-niveau-5>

Furholt, B., & Amundsen, A. (2023). *Kvalifikasjonar på ramme alvor: Evaluering av Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring*. NOKUT.

<https://www.nokut.no/globalassets/nokut/rapporter/ua/2023/evaluering-av-nasjonalt-kvalifikasjonsrammeverk-for-livslang-laering-hovedrapport.pdf>

Furholt, B., Pettersen, H., & Stølen, A. (2025). *ECTS i høyere yrkesfaglig utdanning: Behov, forutsetninger og konsekvenser*. NIFU.

<https://nva.sikt.no/registration/019a06624350-74440f58-88dc-4102-bf5f-b769ad99b325>

Kunnskapsdepartementet. *NOU 2014:14*. (2014). *Fagskolen – et attraktivt utdanningsvalg*. Kunnskapsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2014-14/id2353524/>

Kunnskapsdepartementet. (2018). *Forskrift om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleforskriften)*. Forskrift 22. november 2018 nr. 1776. Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/SFO/forskrift/2018-11-22-1776>

Kunnskapsdepartementet. (2019). *Høringsnotat om endringer i forskrift om høyere yrkesfaglig utdanning og forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning*. Regjeringen.

Kunnskapsdepartementet. (2024–2025). *Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning* (Meld. St. 11). Regjeringen.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-11-20242025/id3091513/>

Stortinget. (2025). *Innst. 266 S Meld. St. 11 (2024–2025): Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Fagfolk for en ny tid – med høyere yrkesfaglig utdanning*. Regjeringen.

<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2024-2025/inns-202425-266s.pdf>

Nasjonalt fagskoleråd. (2023). *European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS) i høgare yrkesfagleg utdanning*.

<https://fagskoleradet.no/dokumenter/european-credit-transfer-and-accumulation-system-ects-i-hogare-yrkesfagleg-utdanning>

Rådet for Den europeiske union. (2020). *Council Recommendation on vocational education and training for sustainable competitiveness, social fairness and resilience*. Council of the European Union.

Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG).
(2015). Brussels, Belgium.

https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf

UTKAST